

Motion till riksdagen 2012/13:K310

av Anna Steele (FP)

Republikanskt statsskick

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att republik bör införas.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att så länge som monarkin existerar som statsskick bör kungen fräntas sin roll som ordförande i Utrikesnämnden.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att så länge som monarkin existerar som statsskick bör utländska ambassadörer överlämna sina kreditivbrev hos talmannen eller utrikesministern.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att så länge som monarkin existerar som statsskick bör utrikesministern utfärda utnämningssbrev till svenska konsulter utomlands.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att så länge som monarkin existerar som statsskick bör statschefsrollen i förhållande till främmande makt utövas av talmannen eller statsministern.

Motivering

Monarki är i ett principiellt perspektiv oförenlig med demokrati. Riksdagen bör därför besluta att förändra grundlagarna och därmed möjliggöra övergång till republikanskt statsskick.

Sveriges resa mot demokrati började för över hundra år sedan. Kampen var intensiv, och liberaler stod på barrikaderna tillsammans med socialdemokrater. Men under demokratins införande i Sverige fanns motståndare som i dag har givna platser i det demokratiska samhället. Universiteten, som för ett sekel sedan var en elit av privilegierade topptjänstemän och studenter, är i dag en av det upplysta samhällets grundpelare. Försvaret, som före demokratins

Fel! Okänt namn på

genombrott var opponent mot folkmakt, är nu ett statligt verk med stor folklig legitimitet. Högern, som motsatte sig lika rösträtt, har länge varit stabilt demokratiskt sinnad. Men monarkin, i form av statschef och hov, finns kvar.

Sedan 1970-talet saknar förvisso monarken många formella maktbefogenheter genom att inte bidra till regeringsbildningen, inte vara formell överbefälhavare etc. Men viss makt finns kvar. I 1 kap. 1 § regeringsformen står det: "All offentlig makt i Sverige utgår från folket." Detta är den politiska demokratins grundläggande princip. Men det finns ändå i våra grundlagar rester av icke-demokratiska principer och odemokratiska maktförhållanden. I 5 § stadgas: "Konungen (...) är rikets statschef." Denne kung utses inte via demokratiska principer utan tillkommer "manliga och kvinnliga efterkommande till kronprins Johan Baptist Julii, sedermera Konung Karl XIV Johans, avkomling i rätt nedstigande led, Konung Carl XVI Gustaf" (SO 1 §).

Kungen har också flera andra uppgifter utöver den formella uppgiften som statschef. Han är ordförande vid särskilda informationskonseljer med regeringen och vid den särskilda konselj i vilken regeringsskifte äger rum (5 kap. 1 § RF). Han förklarar riksmötet öppnat (en tradition som ceremoniellt påvisar att riksdagen erhållit sin makt från kungen och inte från folket). Han är också ordförande i Utrikesnämnden, där rikets förhållande till främmande makt avhandlas. Vidare överlämnar utländska ambassadörer sina kreditivbrev till kungen. Kungen utfärdar utnämningssbrev till svenska konsulter utomlands. Allt detta bör reformeras. Kungen, inte statsministern eller utrikesministern, innehar dessutom den traditionella statschefsrollen i förhållande till främmande makt vid exempelvis statsbesök. Det är synnerligen olämpligt speciellt att nya demokratiska stater ska behöva mötas av den icke folkvalda kungen som högsta representant för Sverige.

Det första argumentet mot monarkin är principiellt. I ett liberalt samhälle ska alla offentliga poster vara öppna för alla medborgare. Släktband, adelsbakgrund eller kopplingar till privilegierade samhällsklasser ska aldrig sättas före kompetens vid tjänstetillsättningar. Val ska stå i centrum vid dylika tjänstebesättningar och inte släkttillhörighet. Tanken att tjänster bör tillsättas på grund av lämplighet i stället för blodsband kan spåras historiskt till långt mer än ett årtusende före de första svenska kungarna. Monarkins ärftlighet strider därför mot liberalismens syn på den fria människan.

Det andra argumentet bygger på tron att vår monark och hans familj i kraft av sina ämbeten ännu innehar stor reell politisk makt, vilket kan bli avgörande vid svåra politiska och samhälleliga kriser. Att kungen saknar formell politisk makt betyder ju inte att han därmed med automatik saknar informell makt. Finns det stöd för denna misstanke? Den ofta reciterade uppfattningen från rojalistiskt håll att "kungen är en god representant för Sverige" innebär ju att kungen skulle ha någon sorts personligt mandat, en ställning som skulle ge honom representationsrätt för sitt land. En sådan "representerande" ställning i rent ceremoniella uppgifter kan svårligen skiljas från att också ha en ställning som en mycket stark opinionsbildare. Då denna opinionsbildande kraft enbart är ett resultat av kungens tjänst som statschef menar vi att han innehar politisk makt, alldeles oavsett vad grundlagen säger i den frågan. Hot om abdikation

Fel! Okänt namn på

är något som i nationella krislägen har politisk relevans. Med stor sannolikhet har i sådana lägen också andra åsikter från monarken stor tyngd.

Det finns därför starka invändningar mot att upprätthålla en ceremoniuppsättning bara för att de formella maktverktygen skilts från ämbetet som monark.

Stockholm den 4 oktober 2012

Anna Steele (FP)